

քին՝ գծաւորն չի նկատու համար այն պայմանով որ գծաւորն ծախքիւր հոգայ ինքը՝ քաղաքը:

— Թիֆլիս հասա ֆրանսիացի յայտ նի գիտնական և ճանապարհորդ ըստին ղը Բայ: Գիտնական նպատակով նրան Կովկաս է ուղարկել ֆրանսիական հասարակական աշխատանքների միջոցաւ: Մեր երկրում բարձր պիտի զբաղուի ազգագրական ուսումնասիրութեամբ և գլխաւորապէս հնութիւններ պիտի հաւաքի: Սա միջոցներով անգամն է, որ բարձր գիտնական նպատակով ուղարկուի ի կատարում Կովկասում և Անդրկովկասում: Իւր անցեալ տարւոյ ուղեւորութեան ժամանակ՝ սա, ի միջի տյոց, այցելել էր ս. Էջմիածին: Մեր երկրում կատարած իւր ուղեւորութիւնները մասին նա մի քանի աշխատութիւններ ունի հրատարակած:

— Վերջին օրերս Թիֆլիս էր եկել, յետոյ գնաց Զամախի և այժմ Բաղուսն է լուսեւրական եկեղեցիները ընդհանուր ուղեւորութեան ժամանակ ֆուն Էջմիածին, որն Անդրկովկաս է եկել ընդհանուր համար առհաւան լուսեւրական եկեղեցական-դպրոցական կարիքները Այդ բանի համար նա Բաղուս է կանչել Բաղուսի և Գանձակի նահանգների անտարաքական բոլոր պատարներին:

— 1898 թ. մայիսին Անդրիսանում պատահած անկարգութիւնների գործը քննող Թուրքաստանի ժամանակաւոր զինուորական գաւառները որոշել էր այդ անկարգութիւնների ժամանակ սպանուած 22 զինուորների իւրաքանչիւր ընտանիքի համար յանցաւորներից աւելի 5,000 ռուբլի, ուրիշը 22 զինուորի ընտանիքների համար — 110,000 ռ.: Ներկայումս, «Ասխաբադ» լրագրի տպիւղով, այդ գումարն արդէն ստանաւ է և գրանցել մօտ 10,000 ռ. այս օրերս ուղարկուած է Կիւսի բաժանելու համար սպանուած զինուորներից երկու ընտանիքին:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԱՆՔՈՅԻՑ (Սկաստապոլ-Թեղոսիա երկրի): Կայարան): — Օրէցօր նորանոր շինքեր են կառուցանուում, շինում է մի մեծ կայարանի համար շէնք. ուսեւրականների թիւը նոյնպէս բազմապատկուած է:

Ս. Ստուածածանի վերափոխման տօնի օրուն պէս մեծ տօնին Օրբադարում պատարազ չեղաւ, մի ինքնակոչ հայ (աղայ) միջամտութեան պատճառով: Տէրացուն գնացած ինկով իւր հայրենիքը (Կովկաս), սրճարանատէր թրքահայ Մեսրոփը անուով միանձն կամենում է

— 2 հոգ ստացի, որ քաղաքն ազատ չէ, չէ, չէ:

Գրականից հանեցի նոր գնած 255 ծխախոտի տուփը: Մէկը վառեցի և սկսեցի ծխել:

Մի կէս ժամից յետոյ սկսեցի դար ձեռք զննեցանք: Մի տանի անգամ զանգահարեց յետոյ, երբ արդէն տօնաւորում էի թաշինկապի քրթիւնը սրբիլ երեսիցս, լսեցի անհամբեր սպասածս ձայնը:

— Գեղընական:

— Ես խնդրել էի քաղաքի հետ միացնել, — ասացի ես:

— Սպասէք մի քիչ էլ:

Կատարութիւնից քիչ էր մնում վերջին գործը, մանաւանդ որ ժամացոյցս արդէն ժամը 8-ն էր ցոյց տալիս: Մի րոպէ էլ չսպասելով, անդադար զրգացում եմ: Մի կէս ժամից յետոյ, երբ արդէն քրթիւնի մէջ լողում էի, ստացայ հետեւեալ պատասխանը:

— Բաւախանի կողմ-բոնա-կան: Ի՛նչ էր այդքան զրնգացնում:

— Ես մի ժամից աւել է՝ ինչդուր եմ,

զալ և երգել ու զարթոյն անել եկեղեցում, որպէս զի ս. պատարազը չը խախտուի: Բայ ինքնակոչ և փառամոլ հայ ազան սպանաւոր չէ թողնում Մեսրոփին, որ երգէ, որպէս, զի իւր չարութիւնն և առեւիկ հայ քահանան «մեկնակ մնալով, ս. պատարազը խախտուի և «խայտառակ ըլլայ»: և յիշուի այդ օրը ս. պատարազ չեղաւ: Կար ժամանակ, երբ Օրբադարի փոքրութիւ հայերը շատ համբաւել էին ապրում, գայիւրըն ու գառները միասին էին ճարակում: Բայց վերջին տարիներս Կովկասից այս կողմերը եկող շրջաբաժնի ազատականութիւն և առեւիկ մէկը իւր սրբի կիւրքը մեր եկեղեցու և կամ քահանայի վրայ է թափում:

ԱՆԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. — Ամեն օր երկաթուղին նոր-նոր հիւրերը է բերում Կարաբաղից: օր չէ անցնում, որ հարիւրաւոր գիւղացիներ զգան Բալխանի գործ ուրանելու: Գալիս են երկաթուղիները և ծերերը: Զատին ընտանիքով են գալիս: Բոլորն էլ աշնանայաները թողնելով գալիս են այստեղ:

— Վերջին ժամանակներս, երկար դադարներից յետոյ, սկսել են կամայ-կամայ նախաձեռնելու ապստամբութիւն փոքր քանակութեամբ: Այսպէս՝ Բող-բողայում՝ Մ. Գասպարեանի, Սարգիսի մի քանի ուրիշի, մասնաւոր է այդ տեղերում նախաձեռնելու արագութեւն:

— Այստեղ ևս ուսականութիւնը խիստ միջոցների է դիմել մաքրութեան համար: Որ դարձարանը կամ մի շինութիւն կեղտոտ է լինում, իսկոյն արձանագրութիւն է կազմում: Ուսականութիւնը լաւ կանէր, եթէ թուրքաց ճաշարանների վրայ ստատկացնէր իւր հրակողութիւնը: մի կողմում ճաշում են, մի կողմում էլ գլուխ-իւրեւ են ածելու:

— Ես ինչ-ինչ թատերաւէրներ, յօգուտ տեղական բարեգործական ընկերութեան, տուն մի ներկայացում. խաղային «Աղբատութիւն» ներառ չէ, «Արեւ» և «Երկու սիրահար»: Չնայած դարձի չափազանց փոքրութեանը, բայց և այնպէս առաջին կարգի գաւառի էին: Ներկայացման ժամանակ բոլորովին բացակայում էր կարգապահութիւնը: Ինչ որ մի բռնեց էին սարքի, որն առիթ էր կիւր գիտնականների փոքր տիկ շինել, և իրենց վայրենի գոռում գոչումով չէին թող տալիս լսելու, թէ ինչ է առում բնում: Իսկ ինչ վերաբերում է դերաւատարներին, պէտք է խոստովանուի, որ բաւարարել թոյլ էին. բացի այ. Գ. Տէր-Գրիգորեանից և օրիւրդ Ս. Օհան-Նանեանից, որոնք իրենց դերերը բաւարար կատարեցին:

(*) Միտոս է «ուսուցիչ» բառը: Խմբ.

որ քաղաքի հետ միացնէր: Մտալիւ էր միացնելու թէ ոչ, — բարկացած քաղաւում եմ ես:

— Գաւառ... էլ ի վերջուրութիւնը շլուռից:

— Զրնգանում եմ նորից:

— Գործարան չ-ի:

— Ես ուղում էի քաղաքային կեդրոնականը, — ասացի ես:

Փոխանակ պատասխանի, ակնհայտապէս պղպիւղ լսուց: Զրնգանում եմ նորից, իսկ քրթիւնը կաթ-կաթ ծորում է ճակատիցս, վզիցս:

— Բաւախանու կեդրոնական:

— Ես ուղում էի, որ քաղաքի հետ միացնէր:

— Միացրի: Հապա ինչու նշան տուիք բաժանելու, — ծկիւնց օրիւրդը (կամ արիւնը):

— Որովհետեւ քաղաքում, կենդրոնականի տեղ, չ-ից են իւսում:

Վերջին խօսքերիս պատասխանին շարժանդու: Միայն երբ դարձեալ զրնգացրի, մի թիկնացուցիչ հոգեւոր, գուրս թուա կրճիցս, երբ լսեցի.

ՄԻ ՆՈՐ ԴԵՊՈԶ ԳԵՐՈՒՅՑ ՄՈՒԼԵ. ԻՆՆԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

«Ս. Պետ. Վեդ. ք. թղթակիցը Գաղ-բիւլէց (Գաղապատան) 5 դրոպում է այդ քաղաքում անցած օգոստոսի 27-ին տեղի ունեցած մի խոսքի վերջ, որ ցոյց է տալիս, թէ որքան մեծ է մահացական մոլեռանդութիւնը քրիստոնեաների դէմ:

Դադրին առեւտրական մի քաղաք է Թեհրանի և Ռաշաի միջև և ունի 50,000 բնակիչ, որնցից 50 ընտանիք հայ է և 3—4 հօգի ուս-վաճառական: Մզկիթներում մի աւրոյժ շարքով քաղաքի լին խօսում քրիստոնեաների դէմ, և վերջապէս պարսկերի մոլեռանդութիւնը պայթեց ուրբաթ օր, օգոստոսի 27-ին, երեկոյան ժամը 5-ին: Թէ Թեհրանի ուսուցիչ դեպքի եւսուցումը միջամտութեան չեղարկ, որ այս անգամ ևս հայերին իւր բարձր հովանաւորութեան տակ էր առել, կատարած չէ պատահեց. բայց պարսկերի քաղաքային արքային մի ուսուցչապետակ հայի երկու տունը, աւարի մասնեցին նրա բուր կայրը և վերադարձին 10 հօգու, որնցից երեքը դարձեալ ուսուցչապետներ էին (երկուսը հայ, մէկը քուս): Թղթակիցը (Ս. Վ.) ասում է, որ ինչը ևս այդ վերաւորումների թւումն էր:

Ռուսները չինած էլեկտր. Դադրին խը-ճուրի բացումը մեծ դժգոհութիւն էր յարուցել պարսից հողերականութեան մէջ, որ Ժողովրդին զրուում էր ընդ դիմաւորում: ուստի ամբողջ խճուրդը բացման ժամանակ Ռաշաում արգելաւոր (զաստաւա) քաղաքային արքային: Այս դէպքը պատահեց այս տարւոյ սկզբին, և յանցանքները պատժուեցին. բայց հողերականութիւնը զէնքը վայր չըլեց և իւր պրոպագանդան փոխողերի Դադրին, որ կան հին և նշանաւոր սպորտներ, բայց...

ներ առաւածարանական ուսումնարաններ) և աւելի բազմաթիւ թաւաղներ (Թիւրքիայի քրթանները նման ուսումնարաններ: Այդ պրոպագանդայի առաջին դրն եղաւ մի ուս պրոֆեսոր, որ հանում էր մի մզկիթի լուսանկարը. նա վերաւորների հիմնարկուց և նրա ձեռքից խոսեց լուսանկարական գործերը: Այնպէս և հողերականութիւնը բարձրաձայն աւոյց պահանջի, որ քաղաքի հայերը և ուսուցչական հողերականները կատարեն շարքովի հետեւեալ ուղեւորները: 1. քրիստոնեան իրաւունք չունի տան լուսամտները բնակող դէպի փողոցն այն քաղաքում, որ արեւապատող ատրը մահացականներն են կազմում. 2) նա չպէտք է գիշերները ման գալ մեծ լաղտերներով. 3) նա չպէտք է ձիով ման գալ քաղաքի փողոցներում. 4) հարսանիքը նա պէտք է կատարել կամաց, առանց երաժշտու-

թեան և ուրախութեան. 5) եթէ քրիստոնեան իւր շաքով նայի մահացական կոչ վրայ կամ նրա հետ յարաբերութիւններ ունենայ, ապա իսկոյն պէտք է ուղեւորի և նրա կաշին տաւրի մասնաւոր:

Իմանալով, որ մզկիթներում այդպիսի քաղաքներ են իւսում, տեղական հայերը հեռագրով դիմեցին Թեհրան՝ շահին և մեծ վեզիրին, ինչպիսով որ եռանդուն միջոցներ ձեռք առնուն իրենց կեանքն ու գոյքը պաշտպանելու համար: Անհրաժեշտ հրամանները տրուեցին տեղ. կան նահանգապետին, որը կեդրոնական կառավարութեանը հաւատարմից, թէ «հայերի մի մաղին անգամ ձեռք չի արուի»: Սրանով էլ հանգրստացան:

Բայց ահա, օգոստոսի 27-ին, մի պարսիկ փողոցով անցնելիս տեսել էր, որ մի հայ ուսուցչապետակ, Յաւրթիւն անունով, գուրս էր եկել շահի կին ունեցող մի պարսիկ բնակարան: Այդ պարսիկ խելոյն վազել էր մզկիթը և մոլաներին յայտնել էր իւր տեսածը: Եւ այդ բաւական էր, որ գարձնալ հաւաքուին մզկիթում և զճեկին սպառնալիք զորքի անցնելու: Կէսօրից յետոյ ժամը 5-ին 4,000 հոգուց լրագրացած մի ամբողջ — թալարներ, մոլաներ, սէլիդներ և մշակներ — մահակներով, քուրիսով և երկաթի զենքերով դիմում և վայրենի կերպով աղաղակելով «հա Ալի, սողաւա՛ն», թալիկները գետնից երկու յարձակուց յիշեալ Յաւրթիւնի երկու տան վրայ, սրնցից մէկում այդ միջոցին գտնուած էին 9 հայ, 1 ուսու, մի հայ-կին երկու երեխայի հետ և այս ատրիւրը գոյթ թղթակիցը: Ամբողջ աւարի մասնեւոր բոլոր կաշքը, շարքից և վերաւորեց ներկայ եղողներին, երեքին խիստ ծանր, զրեթէ մահացու կերպով (սպանուած չկար: Բարեբաղդը, կատարում ու ճաշում ևս անտեսեցին: Իսկ ժամ, և այդ բոլոր ժողանկարները մեղաւոր իշխանութիւնը ձեռքերը ծաւած նստած էր և ոչ մի ուսական չուղարկեց պաշարում անձիւրի աղաղակու: Միայն վերահաս միջոցութիւն ամբողջ թող շտուեց շարքու-նակելու իւր կործանիչ գործունէութիւնը: Գործանումը վերջանալուց յետոյ միայն նահանգապետի ֆերաշինքն եկան և վերաւորումներին ու միւս պաշարումներին տալան նահանգապետի տուն: Հետեւեալ օրը բոլոր քրիստոնեաները, 50 հօգի հաւաքուցեցին հեռագրաւոր և հեռագրներ ուղարկեցին մեծ վեզիրին և շահին, իսկ ուսուցչապետակները, բացի դրանից, նաև ուսուցչական պ. Արդիւրապոլին, իրնդրելով իրենց պաշտպանել և յանցաւորներին պատժել. մի քանի ժամից յետոյ շահից հրաման եկաւ տեղական նահանգապետին նորին Մեծութիւնը, իսկոյն

բարկացած, յայտարարում էր, որ իւր համար այլ ևս գոյութիւն չունի Դադրին քաղաքը, և ինքը գորք է ուղարկում օրինակի կերպով պատժելու այդպիսի բռնակցի վարժաւոր ցոյց տուող այդ քաղաքը: Այսպիսի հեռագրի ստանալուց յետոյ, նահանգապետը հրաժարեց իսկոյն ձեռքաւորել մօտ 300 խեղճ արհեստաւորների, մանրաթափառներին և աղբարաններին, որոնք մասնակցել էին աւաթառութեանը, և սկսեցին ծեծ տալ նրանց ոտներին կրակներին, մի քանիսի ձեռքը, ախանջը և քիթը կտրեցին, բայց զլիւսուրը, իսկական յանձնարարները — թալարները և սէլիդները — աղաւ մնացին: մինչև զօրքի գալը, նահանգապետը չէր վստահանում նրանց ձեռքաւորել և պատժել: Ի վերջոյ թղթակիցի ասում է, թէ մեծ երկիւղ կայ, որ Դադրինի զէնքն արձագանք կըտայ և ուրիշ քաղաքներում, եթէ հողերականութիւնն անպատիւ մնայ:

Գ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Ուսումն. խորհուրդը նկատելով որ Մամուրեան Մամթիկոս ԼՃ-ի վրական և դատաւարական յարեւանիս ժամանակը կըմօտենայ, որոշեց ի ձեռն թող խորհրդաց հրաւերել մայրաքաղաքի աղաղակ ուսուցչական մարմինը՝ մասնակցել այն հանդիման, որպէս զի յատուկ ներկայացուցել մը միջոցաւ յիշատակել նուր մը մասուցուի առ յորեկարս:

Ինչպիսի արքունի կրտսերներն ուղղեալ հեռագրի մը կըմօտենային, թէ զէ. առաւօտ, ժամ 10-ին միջոցները, Այդրին նահանգին մէջ երկրաշարժի բուռն ցնցում մը զգացում է, 1 վայրկեան տեղադրութեամբ: Այս ցնցումն զգուցում է զիւրաւորաբար Մալիւիի, Բալխանի, Կուր-Աղայի, Մանիսայի, Այդրինի և Իպիւրի մէջ: Իպիւրի քաղաւած մասնաւոր հեռագրի մը ալ կըլէ, թէ ցնցումն այնքան լուրջ է, որ Լուսաբլիւհանուր խաճաղ մը պատճառեց ժողովրդեան մէջ, ընդոտտ արթնցնելով գայն քունին: Իպիւրի մէջ ցնցումն տեսողութիւնն եղած է 15 երկվայրկեան: Երկրին ներքեւին հասած լուրերը կէ-ծանուցանեն, թէ մեծամեծ վրաններ պատահած են Այդրինի մէջ, որ մարդկային կեանքի կորուստներ ալ կան: Երկի առաւօտ ժամ 10-ին միջոցները մայրաքաղաքի մէջ յայրադարար զգացում երկու թեթիւ ցնցումները հակահարուածն ըլլալու են այն ուժգին ցնցման, որու կեդրոնը եղած են Իպիւր և Այդրին: Թէ և ճիշտ մասնաւորապէս ինչը կըպակին պեռ, սակայն հնազանդ հասած լուրերը կըհաստատեն, թէ երկրաշարժն ի սկզբան կարծուածէն աւելի վրաններ պատճառած է Այդրին նուանգին զանապաւն կողմերը: Վեհ. սուլթանը, այս ցուալի լուրն ստանալու պէս, բա-

— Ա... (Թիւրքը բաղմով ուրտրդ կերպով մատը կծեց): Ասացէք ինչդեմ, դուք բժշկական կըթութիւն հօ չէք բուտացել:

— Ոչ, — ասացի ես:

— Բայց սրտեղից է ձեզ յայտնի ըլ-

ծչկական գլխաւոր գաղանիքը:

— Ի՛նչ գաղանիք:

2) Ես այժմ, — ասաց թիւրքը, — մրտալութեան պէմ բժշկները պիտի գործածելու փոխանակ խորհուրդ են տալիս լսուելու հեռախօսով. Իսկ Բալխանում հեռախօսի հոշակը հիւսիսային բեռնից սկսած մինչև Սահարայի անապատը յայտնի է: Այն ծանր հիւանդները, որոնք տեղական հեռախօսով չեն բժշկուում, ուղարկուած են Բալխանի:

Ահա թէ բանն ինչումն էր: Իսկապէս որ ևս ինչ առողջ էլ զգում. բայց երդում եմ թէ ինչ անունով, երբեք, երբեք միւս անգամ ես չեմ համաձայնիլ այդ կերպով բժշկուելու:

Կոմս Դիւս Զէյնալիի

— Քաղաքային կեդրոնական:

— Փառք Ստուում, (մի հոգեց էլ այդ խօսքերին յետեւեց): Խնդրեմ միացնէք № 999.

— № 999 աղատ է:

Սպասում եմ մի կէս ժամ էլ: Նորից զրնգացնում եմ անդադար:

— Բալխանու կեդրոնական:

— Այ, տէր Ստուում, չէ որ ևս կամենում էի, որ քաղաքի հետ միայն էր ինչու բաժանեցիր:

— Լուս, լուս պտորտոտ է... այսինքն՝ դարձել մի տանի:

Կատարի մի քանի զրնգոց էլ ուղղում է դէպի քաղաք:

— Քաղաքային կեդրոնական:

— Խնդրեմ միացնէք № 999, — ասում եմ ես:

— Ո՛ր համարը: Աշինչ չեմ լսում, իւսուցչէ աւելի բարձր:

2) Կայ որ, շատ լուրաւոր, կիւրքու արդէն չորացել էր, բայց և այնպէս հաւաքում եմ վերջին օրերս և նորից բողոքում:

— Ինչհարկը ինչու եմ ինչ:

— Խնդրեմ այդպէս մի բղաւէք: Գաւառ...

Վերջապէս, որպէս զի մի դիպում էլ չպատահի, իսկոյն սկսում եմ պրոտեստել գործիքի կոթը:

— Հիւսանոց չ-ի:

— Խնդրեմ №0 սենեակի ծառային կանչէք:

Քանի բողոքից յետոյ, ինչ պատահում էր, որ ծառան տանը չէ: Նույն եմ ժամացոյցիս, ժամը 9/2 է: Այդ լուրէն մանում է բարեկամս քրթիւնը հետ:

— Այդ ինչ էր չալը, — դարձեալ բողոքականում է նա:

— Ի՛նչ կայ, — ոչ պակաս գարնացայ ես:

— Գուր լուրով չուր ես դարձել:

Եւ բարեկամս իսկոյն տարաւ ինչ լուր ննջարանի և չորեք տուա փոխելու: Երբ հողերների դուրս եկայ, բժիշկը նայեց զարկերակն և դարձեալ ասաց.

— Գուր առողջ էր: Ինչպէս եղաւ, որ այդքան բռնեցիր:

— Ես կամեցայ հեռախօսով դիմել քաղաք:

դիմ: Այս մի մասնաւոր դէպք է, ճիշդ է, բայց վատ նշան է:

Դիտակ

ԲԱՆԴՈՒՆ, 23 սեպտեմբերի — Նաւթաբլիւնաբերական «Քարահանջ» ընկերութիւնը մասնաւոր անկողնոսում կ'ընտանախուծ է փողերի երրորդ ներմուծումն, բայց ոչ որ փող չ'ըրեւում և նոյն իսկ ներմուծուած փողը դատարանով պահանջում են: Այս պատճառով էլ, պատրուակ բանկը Քարահանջի ներկայ ճգնաժամը, վերահսակ ժողովը որոշել է փողերի ներմուծումն յետաձգել մինչև առաջիկայ նոյեմբեր մէկը: Այդ ժամանակահատիցը «Քարահանջ» պարտուտը է մի ընդհանուր ժողովում ներկայացնել մտից և ելի հաշիւները, զանաւարանում եղած դուրս փողը և Նաւթահանքի ներկայ վիճակը: Դժուար չէ այժմիշտ իմանալ ժողովի երկրպագութիւնը: Բարբառ կրպիտներ, ինչպէս էլ միշտ գտնում գտնում կրկնել են, ծախել Բողոքողայի Լուսին Նաւթահանքերը: Ներկայ պայմաններում այդ երկու տեղերն ունենալու Նաւթահանքերը հապիւ գնահատուին 10 հազար թուրքի, որ սկզբնական գումար մի եւրոյի մասն է:

«Քարահանջ» այդպիսի ողորմելի վիճակը դժուար չէր երբակացնել հէն այն ժամանակ, երբ ողորմութեւն և փայլուն յոյսերով ակցիաները էր արձակուում:

«Քարահանջ» վիճակակից են շատ մանր ֆիրմաներ, որ բռնուած են ժողովականակից ախտով: Այս ախտը շատ զեղեցիկ կեցելով կարելի է նմանեցնել ժանտախախտ: Սրան աղբէն մի քանիսը գտն են գնացել, շատերը, ինչպէս առաջիկայ, բռնուած են այդ ախտով, իսկ տակի շատերն ա՛ն ու զոգով նրան են սպառում:

Փիւլվերդի

Բ Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ս

ՏՐԱՆՍՎԱՆ.—Պատերազմն Անգլիայի և Տրանսվալի միջև արդէն անխուսափելի է, ի նշանի ունենալով այն պատճառութիւնները, որ տեսնում են երկու կողմերն էլ: Ի հարկէ ամենից սակայն ուշադրութիւն է կրտում բռնենք պատերազմական ոյժերի խնդիրը: «Daily Telegraph»-ի թղթակիցն իբրեւէ էսպանացի աղբիւրից հաղորդում է, որ Տրանսվալի զլխաւոր հրամանատար պէն. ժուրբը յոյս ունի, որ իւր տրամադրութեան տակ կըսարուի 18 հազար հոգի Տրանսվալից: 16 հազար — Օրանժի հասարակապետութիւնից, 8 հազար — Կապլէնց գաղութից, 2 հազար — Նաւալից և 6 հազար օտարերկրացի — Նոյիանցից: Գնացել Գապշտուդից և Տրանսվալից: Են առել է. «Հետաքրքակութիւն» մէջ պատմում այն յուրիւրը, թէ Տրանսվալի ու Օրանժի հասարակապետութիւնն ահազին զօրքեր կարող են հանդէս բերել, ուղղակի անհեթեթութիւն են: Ամենաշատը, որ Օրանժի հասարակապետութիւնը կարող է պատերազմի զաւարտ հանել, այդ 6 հազար հոգի է, որոնք Տրանսվալի պատերազմական ոյժերը ոչ մի դէպքում չեն կարող 15 հազար հոգուց անցնել: Օրանժի հասարակապետութեան մշտական զօրքը բաղադրւած է 250 հոգուց, 80 կամ 90 ռուսի հանդիւրձրաձիգներից, 15 կամ 20 ռուս մանր և երկու երեք մեծ թնդաթիւններից: Սրանք բոլորը օտարկանութեան դեր են կատարում: Դրանք վարուած են եւրոպական սպաների ղեկավարութեամբ և նոյնպէս կազմի գլխիւր ներին ու ահագին քանակութեամբ ուղարկուելիք: Եւ հիմնովին ծանօթ են

պետութիւններէ հետ էլ և Տրանսկապի
պետութեան իւր իւր ամենաշատը
պետութեան 15 հազար հոգի ինչ վերա-
բերում է աշխատանքներին, որոնք
կրթական բնութեան հետ նստաւայից և
Գաղղիայից, քիչ չի լինիլ, եթէ զբաղեց-
նելու որոշեմ 3 հազար հոգի Տրանս-
կապի կառավարութիւնն, ինչպէս կար-
գացի, հաւատարմութիւն է, թէ ինքը կա-
րող է պատերազմի դաշտը հանել
52,000 հոգի, բայց եւ լու չեմ հա-
կանում, թէ այդ բանն ինչպէս պիտի
աշխատի նրան, քանի որ նրա աղամբը
բնականօրէն թիւն ընդամենը 40 հազար
է: Պրեստիճիոն ամուր պաշտպանութեան
է մտաւորական 12 բնութիւն և Գրուպի
ծանր թնդանութիւնով: Բնութեան կա-
րողութիւնը ոչ թէ միայն աշխատի
քանակութեամբ թնդանութիւններ և բու-
րանի պաշտպանութիւն, այլ և հրացանի
այնքան փափուկութեամբ, որ բաւական
կրկին մի միլիոն զինուորի: Սակայն, չպէտք
է մոռնալ, որ մայր-երկրի զօրքերից
անկար, նստաւայի ու Գաղղիայը կարող
են շատ կարճ միջոցում 20 հազար զի-
նուոր- հաւաքել, որոնք կատարեալապէս
կարող են հաւատարմութիւն երկու հաս-
տակապետութիւններէ բնութեան հետ:

ԹԻՒՐԿԻԱ.—Անդրկովկաս մասին ու-
շաքրութիւն է դարձնում Նմանի վերա-
բերմամբ: Թիւրքիայի ունեցած նոր ծրա-
դրաների վրայ: «Standard»-ի 4. Պոլսի
թիւթիկային տուում է, որ եթէ Դրան
աղ ծրագրերն իրագործուին, այն ժա-
մանակ արեւելեան խնդրում շահադրու-
ւում պետութիւնները մեծ ուշադրու-
թեամբ պիտի հետեւին այդ շարժմանը:
Գործը վերաբերում է Արաբիան մի տե-
սակ փոխարկայութիւն կամ իրզիու-
թիւն զորանիւնն սրպէս Եգիպտոսն է:
Այդ դէպքում Նմանի շրջանը կըրթա-
նուի երեք միլիոնէն և ընդհանուր-նա-
հանգապետ կըլինի չորս-փաշա, որը
վաւերութեամբ տնտեսութեան իրա-
ւաստի վստահութիւնը: չորս-փաշային
իրաւունք կըրտուի իւր շտաբի համար
մարդիկ ընտրելու: Երկրի զօրքերի կա-
ռավարիչը կըրթանուի ընդհանուր-նա-
հանգապետի իշխանութեան տակ ուստի
Արդիւլա-փաշան, երկր, յետոյ կը կտուի,
որովհետեւ նա չափազանց հուշակոծած
է իւր խառնութեամբ: Մտադրութիւն
կ'յ զօրքը վերակազմելու: Արաբիան
ցեղերից հեծեալ զինուոր կը կազմա-
կերպուին համոզիլի նման: Բոլոր
բարձրաստիճանի սպաներն այդ զինուորի
մէջ ի հարկէ, թուրքեր կըլինին: Հար-
կերը կը հաւաքուին բոլորովին նոր սխ-
տեմով և, ինչպէս պատուում են, կըրտան
ուելի քան վնջ միլիոն թրքական ոսկի
եկամուտ: Պալատի արարական կուսակ-
ցութիւնը, որին զուլս է անցած Արդիւլ-
իւլա, միաձայն հաւանութիւն է տա-
լիս այդ ծրագրին: Համոզմանութեան
կուսակցութիւնը եւ համակրում է այդ
ծրագրին:

—4. Պոլսից ստացուած վերջին տե-
ղեկութիւններէց երեւում է, որ թուրք
պետութեան իւր մի նոր դաւադրու-
թեան հետք է դուրս: Այդ դաւադրու-
թիւնը նպատակ է սնեցել պետական
խղափարութիւն յայտնաբերելու: Դու-
րութեամբ մասնակցելու են եղել բա-
ցառաւէս երկաթաուղի թուրքեր և ե-
գիպտացիներ: Ասում են, թէ շատ կա-
րելի է, որ այդ գործը Դրանն աւելի
կըրտայ եգիպտական կառավարութիւնից
պահանջելու, որ Գործից արտա-
սելն այնպիսի ազդեցութիւն երի-
ւանաւոր-թուրքերը: Լուում է, որ դա-
ւադրութեան մասնակցից է մինչև ան-
կամ իրզիուլ ազդեցականութիւն
Թանիսայի գէպի խնդրի գործողութիւն
կապակի 4. Պոլսում մի ժամանակից ի
վեր կտակած է յարուցանում: Նրան
մեղադրում են, որ նա չափազանց զի-
ջող է անպիտանութիւն վերաբերմամբ
Հաւատարմութեան, որ դաւադրութեանը

մասնակցողներէ շատերն արդէն ձեռ-
բարկուած են:
«Frank»-ը 4. Պոլսից հե-
ռագրում են, որ անգլիական զինու-
ական զործակալ Պոնտիքի այնպիսի
մեկնել է Փորը Ասիայ երկաթուղին շա-
րունակելու համար ճանապարհներ որ-
շելու նպատակով:

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ԼՈՆԴՈՆ, 22 սեպտեմբերի.—«Stan-
dard»-ին Նիւիտոնից հեռագրում են,
որ Նատալի սահմանին սպառնացող բու-
րանի յարձակողական շարժումը յան-
կարծ կանգ է առել: Նիւիտոնից դէպի
արեւմուտք գտնուած բարձունքները
բռնող բռնիքի մեծ մասը յետ է դար-
ձել դէպի սկզբի յինակէտը. ընդ մին
«Standard»-ի թիւթիկայից նկատում է,
որ բաւականաչափ զինեալ ուժեր չեն
կարող երկար մնալ այդ երկրում, որով-
հետեւ միջեր չկայ:

ԲԼԵՄՖՈՆԸՆ.—Վոգհոֆի լանդրտոր
հեռագրում է, որ անգլիական զօրքերն
անցել են Օրանժի հասարակագիտու-
թեան սահմանը Գիմբերլէյ մօտ:

ԳՈՒՐԲԱՆ.—Հեղեկասանից եկաւ
«Secundera» նաւը, բերելով մի զուտ
դաւադրու ռմբաձիգներ և մի խումբ
սանիտարներ: «Lalpoora» նաւի բերած
զօրքերն իսկայն ափ իջան և զնային
զիրք բռնելու:

ԳԵՊՏՏԵ.—Չանաղան տեղեկութիւն-
ներ ի հիման վրայ, որքան իսկ կարելի է
գաղափար կազմել բռնիքների կուտի
ծրագրի մասին: Նրանց գլխաւոր ուժե-
րը շրջապատում են Նատալի նեղ աս-
թածութիւնը, Տրանսկապի և Օրանժի
հասարակագիտութեան մէջ: Տրանս-
կապի զօրքերներն սպառնում են Լան-
գիւններն, Չալուն և Գինդուն, մինչդեռ
Օրանժի հասարակագիտութեան զօրք-
ը և շարքիմուտի զօրքութեամբ, ի-
նչուեւթով Չանաղանի կերպին, սպառնում
են Լիլի-Սմիթին:

ՆԻՒ-ԵՐԿ.—«World» լրագիրը Մակ-
Կինլէյին ուղարկեց այն աղբիւրների
ստորագրութիւններն առկան, որի մէջ
նրան խնդրում են իւր միջ-
նորդութիւնն առաջարկել Անգլիայի և
Տրանսկապի:

ԼՈՆԴՈՆ, 23 սեպտեմբերի.—«Times»
-ի մէջ հրատարակուած է Պրեստիճիոնից
մի հեռագիր, որի մէջ հաղորդում է
աղջային ժողովի փակման ժամանակ
նախագահ Գրիվսի խօսած ճառը:
Նախագահն ասաց, թէ ամեն ինչ ցայ-
է տալիս, որ պատերազմ պիտի լինի, ո-
րովհետեւ ստույգն հոգին բռնել է
միւս բոլոր երկրները: Տրանսկապի ժո-
ղովուրդը կամենում է ինչն իւր ձեռ-
քով կառավարել, և եթէ մինչև ան-
գամ հաղորդարները գան յարձակուելու
նրա վրայ,—նա չի վախենալ, որովհետեւ
Տէրը վերջին Դատարան է: Նա կըլլի
նի գործը: Ձեռնածիլ խոսքն ամեն ժամ-
անակ եւ շատ հազարաւոր զինակներ
արձակուցին: Բայց բոլորը ընդմեջ
ցին սննդան, մինչդեռ միւս կողմում
հաբիւրաւ մարդիկ ընկան: Սա ապա-
ցուցանում է, որ Տէրն է կառավարում
աշխարհը: Աղջային ժողովի նախագահը
պատասխանեց, թէ անկի լու է չաւ-
րել, քան որ մի հայրենիք չունենալ, և
թէ այժմ ուրիշ բան հնարուող չէ, բա-
ցի պատերազմից:

Կապաւորից հեռագրում են, թէ Նա-
տալի սահմանի վրայ զուրկութիւն այն
աստիճան ծանր է համարում, որ իշ-
խանութիւններն անհրաժեշտ են գտել
Սիմոն ժողովուրդի ժողկալին հարցնել,
թէ «Գորիս» յաճանաւ արդիւր ազան
է՞ գինեւոր Ուոյտին և տասնհինգ
սպանիկի ուղղակի Դուրան փոխարե-
ւում համար:

ՎԱՆԵՆ.—Լուրէն այցից Գրիվսին,
որի ներկայացուցիչն էր նա ընդհանուր

ժողովում: Իւր արտասանած ճառի մէջ
նախագահը կարծիք արեց զէպի միւս իւր
և համաձայնութիւն, որոնք, մասնա-
կաւորացիներ իրենի մէջ ախտը ժամ-
անակաւ յուզում, և կարելի կըլինի ա-
պահովել ցուցահանդէսի աշխարհիւնը:
«Են ըստ մեծ, գեղեցիկ և լաւ գործե-
ր»,—անկարգից Լուրէն,—որ կատարում
է Ֆրանսիան,—արձագանք են գտնում
ամբողջ աշխարհում:

ԲԻՐԻՍՏԷԼ.—Հեղինակաւոր աղբիւրից
հաղորդում են, որ Լէյպցիգի հեղեկութիւն
է ստացել, թէ Գրիվսի Սուրբուն
վերջնապէս է ուղարկել, որի մէջ պա-
հանջել է անգլիական զօրքերը հեռաց-
նել Տրանսկապից 48 ժամուկ ընթաց-
քում: Այս հաղորդագրութիւնը, սակայն,
պաշտօնական չէ: Լուում է, որ վերջնա-
գիրը տրուել է երկուշաբթի օրը: Եթէ
դա ի նկատի հաւանութիւն, Տրանսկապի
հինգշաբթի կըրտուի պատերազմական
զօրքերով իւրենից:

ԳՐԻՍԷ.—Բիւրոսէն խորհրդակցում էր
ստիկանական պրեֆեկտի և գաւառական
քննիչների հետ այն դաւադրութեան
մասին, որ մերկայել է Բերտոլ Գրի-
ւի «Etoile Belge»-ի մէջ: Կարծում
են, որ սենսաթիւն խուզարկութիւններ
և ձերբակալումներ կըլինին:

Լոնդոնից հրատարակուած
ՍՊԱՆԻԱՆ ՍՊԱՆԻԱՆԸ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԿԱՆԱՆՅ ՀԻՒՆԵՐԱՆՈՅ

ԵՐԵՎԱՆԻՆԻՆԻ ԶԻՆԵՐԱՆՈՅ
(Սուրբակ, Սաղմոսայի փողոց, № 64)
(սեպտեմբերի տուն)
Հետախոս № 130

Երթեմէ հիւանդների ընդհանուր ըն-
դունելութիւն Քրիստոսի, չորեքշաբ-
թի 1-րդ օրը Ժամ 2-4-ը զե-
րեքի վճար հիւանդների կարգու-
թեան համաժողով, մասնաւոր ընդունելու-
թիւն տնային օրժամ 8-10 տա-
ւտեան—վճար 2 ր: Գիւնթօթիկ հի-
ւանդներ և ծնողների կանայք ընդուն-
ւում են զինուորային օրտայ ամեն ժա-
մանակ, բայց այդ մասին առաջուց տե-
ղեկութիւն պիտի արուի: վճար որոշ-
ւում է ըստ դասակարգի: 2-ուսնորների
ձրի են: Գիւնեկի և Գիւնի րաժման-
մունքը ընդունուողները վճարում են 1
ր. 50 կ: մինչև 8 ր. մի օրտ գիւնթուայ
համար. ծնող ու ծնողի րաժման-
մունքը մանուկները—1 ր. մինչև 5 ր.
մի օրտ գիւնթուայ համար: Երկուսից ից
արտաուելը 10 ր. մինչև 50 ր.: Անդա-
մա հատուկ իւր ըստ համաձայնու-
թեան ժամանակ Ժրի: 2-ուսնորների հա-
մար 1-ուսնու մահակալ է զրուած իւրա-
քանչիւր բուժանմունքում, որ տեղադր-
ւում են նրանք տեղի և նրա պ: պ:
ընկերների աւարկութեամբ ձրի:

Հիւանդանոցի տեղ և տեսուչ՝
Մ. ՄԿՐՏԵԼԸՆ

ՌԱԶՄԱՎԻՐԱԿԱՆ ԺԱՆԱՊԱՐԶ
(մայիսի 1-ից մինչև նոյեմբերի 1-ը)
Թիւթիկայի մեկնում են

Հինգ տեղ ունեցող կարեթներ. ա-
ռաջինը. առ 7 ժ. գիւնթում է Մի-
թում, Վարդիկալով համում է հե-
տեւալ օրը եր. 20 ր., երկրորդը
—առ 9 ժ., գիւնթում է Փոստանուրում,
Վարդիկալով համում է հետեւալ օրը
եր. 9 ժ. 20 ր.:

Վեց տեղ ունեցող օմիլթումներ,
առանց գիւնթում. առաջինը գիւ. 1
ժ., Վարդիկալով համում է հետեւալ
օրը գիւ. 3 ժ. 25 ր., երկրորդը եր.
7 ժ. Վարդիկալով համում է հետեւալ
օրը եր. 9 ժ. 50 ր.:

Լինէյկա, առանց գիւնթում, գիւ.
3 ժ., համում է Վարդիկալով հետե-
ւալ օրը եր. 6 ժ. 20 ր.:

ՎԱՆԻՎԱՐԱԿԱՆ ՄԵՆԵՐԱՆՈՒՄ ԵՆ

Հինգ տեղ ունեցող կարեթներ.
առաջինը. առ 7 ժ. գիւնթում է Մի-

թում, Թիւթիկա համում է հետեւալ օրը
եր. 6 ժ. 30 ր., երկրորդը առ 9 ժ.,
գիւնթում է Վարդուրում, համում է
Թիւթիկա հետեւալ օրը եր. 7 ժ. 55 ր.:

Վեց տեղ ունեցող օմիլթումներ
առանց գիւնթում. առաջինը առ 11 ժ.,
Թիւթիկա համում է հետեւալ օրը գիւ.
1 ժ. 20 ր., երկրորդը եր. 8 ժ., հա-
մում է Թիւթիկա հետեւալ օրը եր. 10 ժ.
15 ր.:

Լինէյկա, առանց գիւնթում,—գիւ.
3 ժ., համում է Թիւթիկա հետեւալ օրը
եր. 6 ժ. 10 ր.:

ԱՄԵՐԻԿԱՆՍԻՆ ԳԵՆԵՐԱՆԵՐ

№ 5 գնացքը Թիւթիկայից Բարձու
մեկնում է գիւ. 2 ժ. 40 ր., Բարձում
համում է եր. 7 ժ. 35 ր.:

№ 6 գնացքը Բարձուից Թիւթիկա
մեկնում է գիւ. 2 ժ., Թիւթիկա համում
է առ 7 ժ. 35 ր.:

№ 7 գնացքը Թիւթիկայից Գորի մեկ-
նում է առ 10 ժ. 15 ր.: Գորի հա-
մում է գիւ. 12 ժ. 46 ր.:

№ 8 գնացքը Գորից Թիւթիկա մեկ-
նում է եր. 7 ժ. 40 ր., Թիւթիկա հա-
մում է եր. 10 ժ. 02 ր.:

№ 15 գնացքը Թիւթիկայից Մցիւթ
մեկնում է առ 8 ժ. 10 ր., Մցիւթ
համում է առ 8 ժ. 55 ր.:

№ 16 գնացքը Մցիւթից Թիւթիկա
մեկնում է առ 10 ժ. 08 ր., Թիւթիկա
համում է առ 10 ժ. 55 ր.:

№ 17 գնացքը Թիւթիկայից Մցիւթ
մեկնում է եր. 5 ժ. 15 ր., Մցիւթ
համում է եր. 5 ժ. 36 ր.:

№ 18 գնացքը Մցիւթից Թիւթիկա
մեկնում է եր. 6 ժ. 53 ր., Թիւթիկա
համում է եր. 7 ժ. 32 ր.:

Ժամօթ.—Ամբարնայից № 17 և 18
գնացքները երթեկում են տեղերի նա-
խորդ և տեղ օրը, իսկ № 15 և 16
գնացքները տեղ և տեղերին հետեւալ օ-
րերը:

ԱՆԳՐԱՆԳԱՆՍԻՆ ԵՐԿՐՈՒՂԻ

Մարտտար № 1 գնացքը Բազուից
Թիւթիկա մեկնում է գիւ. 4 ժ. 15 ր.,
համում է Թիւթիկա առ 8 ժ. 40 ր.,
Թիւթիկայից Բազում մեկնում է առ.
9 ժ. 10 ր., համում է Բազում եր. 8 ժ.
32 ր.:

Մարտտար № 3 գնացքը Բազուից
Թիւթիկա մեկնում է գիւ. 2 ժ. 40 ր.,
Թիւթիկա համում է եր. 6 ժ. 38 ր.,
Թիւթիկայից Բազում մեկնում է եր.
7 ժ. 37 ր., համում է Բազում առ.
8 ժ. 12 ր.:

Մարտտար № 2 գնացքը Բազումից
Թիւթիկա մեկնում է առ 9 ժ. 15 ր.,
Թիւթիկա համում է եր. 8 ժ. 53 ր.,
Թիւթիկայից Բազում մեկնում է եր. 9 ժ.
23 ր., Բազում համում է գիւ. 11 ժ.
40 ր.:

Պոստային № 4 գնացքը Բազումից
Թիւթիկա մեկնում է եր. 9 ժ. 05 ր.,
Թիւթիկա համում է առ 9 ժ. 45 ր.,
Թիւթիկայից Բազում մեկնում է առ 11 ժ.
32 ր., Բազում համում է առ 6 ժ.
15 ր.:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(M.) 35889 52--19

ՊՏԱՆԱԿԱՆ ԷԷՍԵՐԱԿՏ

(Важный экстракт)
ԳՐԱԿԱՆԱՆՈՒՄ Դ. ԿԵՆԵՐ ԵՆ ԸՆԿ.

ԳՐԱԿԱՆԱՆՈՒՄ

կատարեալապէս թափանցիկ գեղե-
ցիկ զոյն և համ ունեցող խմիչք է
զանում: Ծախսու կայ
ԱՄԵՆ ՏԵՂ ԲՈՂՈՐ

աւելի նշանաւոր փաճառակներով մօտ:
(M.) 13 3--3

ՊԱՏԱՆԱԿԱՆ ԻՐԵՐ

Ծախում են գործածուած, նոր և բու-
րովին զուրկ կանգնած կահ-կարասիք,
առն կահաւորելու իրեր, բրնձ, սուրճ,
ոսկի, թանկագին քարեր:

Москва, Пеглинный проездъ,
посажь Солодовникова, рядомъ
съ Абрикосовымъ:
Սորոտինկովի պատած, մուտքը
[M.] Նէլիկից, 12—10

ԲՐՈԿԱՐ ԵՆ ԸՆԿ.
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՐԳԻՒՄԵՐԻՍ
,ВОДЯНАЯ ЛИЛИЯ"
ՉՕՐԵՂ ԵՆ ԴԻՐԵԿՏՐ ԲՈՅՐ
ՍԱՂՈՆ—ՕՇԱՆԵԼԻԲ—ՊՈՒՂԻ
(M.) № 87570 9--2

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐԻ ԹՈՅԼՏԻՈՒԹԵԱՐԸ
ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Баку Прачетная, домъ Теръ Ованесовъ.)
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական առեւտրա-
կան կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողների
ստանում են աւտոնտաւորներ: Կուրսերում ուսնողներն են՝ 1) տե-
ւարկէն թուարանութիւն և թուարանութիւն համոյի վրայ: 2) հա-
շուապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, առեւտրական և
բանկային: 3) առեւտրական թղթակցութիւն: 4) առեւտրական տնտեսու-
գիտութիւն: 5) առեւտրական մուրակային օրէնքներ: 6) գեղարու-
թիւն և արագազրութիւն (ուղղացումն ձեռագրի):
Պարագմունքներ սկսում են սեպտեմբերի 20-ից: Հնդուներութիւն՝
սեպտեմբերի 1-ից ամենաւն օր՝ կուրսերում և «Ելը» Ծախանեան և
Ընդ: Բազում ըստ մանուկներում... Օտարապաշտպանի ունկնդիրների
յարձարութեան համար կուրսերում ընդունում են գիւնթութիւններ:
Կուրսի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը —
արւում են եւ ուղարկում են ծրագրաւոր: Օտարապաշտպանները
գիւնթում են упретделю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ Касиа
99 25—14